

Jonathan Bignell & Andreas Fickers (eds)

A European Television History

Malden, MA (Wiley-Blackwell) 2008, 288 p.,

€ 24.90, ISBN 978 1 4051 6340 8

Er is binnen de hedendaagse media- en cultuureschiedschrijving geen methodologie voor het uitvoeren van vergelijkend onderzoek naar Europese televisiegeschiedenis. In historisch onderzoek naar televisie op internationaal of Europees niveau,¹ waarbij nationale televisiegeschiedenissen apart behandeld worden, ontbreekt methodische en theoretische overeenstemming aan de hand van collectieve onderzoeksvragen. *A European Television History*, geredigeerd door Jonathan Bignell (Professor

Television & Film, University of Reading) en Andreas Fickers (Associate Professor Comparative Media History, Universiteit Maastricht), is een eerste experiment in onderzoek naar de complexe en onregelmatige geschiedenis van televisie als handelende instantie in Europa (op technologisch, economisch, politiek, cultureel en sociaal niveau) door middel van een systematisch vergelijkende historische analyse. Het boek profiteert van Bignell en Fickers' deskundigheid op het gebied van (transnationale) televisiegeschiedschrijving en onderzoek in samenwerkingsverband, en is het directe resultaat van Europese samenwerking in de vorm van het European Television History Network. Het ETHN is een netwerk van televisiewetenschappers uit meer dan twintig landen in Europa, dat samenwerking met audiovisuele archieven en vergelijkend onderzoek naar Europese televisiegeschiedenis stimuleert. *A European Television History* kan beschouwd worden als onderdeel van de bredere onderzoeksagenda van het ETHN, waar onder meer de door de Europese Commissie gefinancierde projecten *Video Active* en *EUScreen* uit voortgekomen zijn.²

Omdat de opkomst van televisie ongelijkmatig heeft plaatsgevonden in Europa, is het boek thematisch georganiseerd. De kern van het boek bestaat uit zeven hoofdstukken die historiografische problemen met gebruik van selecte casestudies aan de orde stellen. Om een vergelijkend perspectief te garanderen is elk hoofdstuk (met uitzondering van het tweede hoofdstuk) geschreven in samenwerkingsverband door meerdere auteurs uit verschillende Europese landen. De rode draad wordt gevormd door elf kritische debatten die de auteurs gebruikt hebben om hun werk te structureren. Deze worden in de uitgebreide inleiding (hoofdstuk 1) door Bignell en Fickers toegelicht, aan de hand van de volgende binaire tegenstellingen: 'televisiesferen: privé vs. publiek'; 'televisieruimtes: nationaal vs. transnationaal, regionaal vs. globaal'; 'televisie-instituten: publieke omroep vs. commerciële televisie'; 'televisiepubliek: actief vs. passief'; 'televisietechnologieën: uitzending vs. receptie'; 'tele-

visiediscoursen: tussen hoop en vrees'; 'televisienormen: hoge vs. lage kwaliteit'; 'televisierituelen: routine vs. evenement'; 'televisiepolitiek: democratisch vs. totalitair'; 'televisieverandering: oud vs. nieuw'; en 'televisieontologieën: 'ons' vs. 'de anderen'. De auteurs combineren op deze wijze een structureel historische aanpak (een vergelijking van de institutionele ontwikkeling van televisie binnen verschillende politieke, economische, culturele en ideologische contexten in Europa) met een media-theoretische aanpak (waarbij de intermediale relatie tussen televisie en andere media, in het bijzonder radio, evenals de esthetiek van televisie als medium aan de orde gesteld worden).

In het volledige boek staat de rol van televisie als medium van identiteitsvorming centraal, en specifiek hoe televisie gestalte geeft aan een 'Europese' culturele identiteit. Het vijfde hoofdstuk, dat de positie van Europese televisie als nationaal of globaal medium bespreekt, gaat het meest direct in op de rol van televisie in de constructie van culturele identiteit en burgerschap. De verschillende casestudies (nieuwsprogramma's; historisch drama in Finland, Vlaanderen en Nederland; en televisie als regionale cultuur in Andalusië en Wales) laten zien dat hoewel een nationale oriëntering domineert, deze altijd vervlochten is met het regionale en het transnationale. In het geval van nieuwsprogramma's wordt transnationale programmering bijvoorbeeld aangepast aan de nationale cultuur.

In het tweede hoofdstuk wordt in een brede context geschetst hoe televisie tevens als een internationale activiteit tot stand is gekomen, en dus niet de uitvinding is geweest van één individu of één natie. Vóór de Tweede Wereldoorlog is nog geen 'Europese' televisiestijl te onderscheiden, maar zijn wel structurele gelijknissen te constateren op het gebied van programmering, formats en doelgroep. In het derde hoofdstuk wordt aansluitend inzicht gegeven in de ontwikkeling van televisie als massamedium. Dit hoofdstuk richt zich op de groei van televisie-instellingen in Frankrijk, Griekenland en Roemenië. Als medium van identiteitsvorming is televisie in alle drie de

landen onder politiek gezag (vooral in Griekenland en Roemenië) onlosmakelijk verbonden geweest met praktijken van censuur en propaganda. Overeenkomsten én verschillen in het tot stand komen van publieke omroepen en commerciële televisie komen aan bod.

Het methodologische vraagstuk waar het boek zich over buigt, namelijk dat televisiegeschiedschrijving hoofdzakelijk uit puur nationale geschiedenissen bestaat, staat expliciet centraal in het vierde hoofdstuk. De auteurs benadrukken het belang van toegang tot televisieprogramma's voor het uitvoeren van vergelijkend onderzoek, en bieden een kader voor dergelijk onderzoek naar genre en format in een hoofdzakelijk Europese context. Het blijkt echter problematisch om 'typisch' Europese programma's, genres of formats te onderscheiden, omdat trends in Europa bijna nooit exclusief Europees zijn (zoals het internationale fenomeen van reality-tv) en sommige formats zich gemakkelijker tussen nationale televisieculturen bewegen dan andere.

Het zesde hoofdstuk besteedt aandacht aan de Verenigde Staten, 'the hated and the celebrated "other" in European media and culture' (p. 154). Aan de ene kant zijn er nationale verschillen in de relatie van Amerikaanse televisie tussen zowel Oost- als West-Europa (waarbij Frankrijk met meest 'anti-Amerika' is), aan de andere kant heeft Amerikaanse televisie ook nationale tv-producties op het gebied van misdaadseries, soapopera's en comedy in Europa geïnspireerd. In het huidige tijdperk van globalisering zou echter vooral kritisch naar Europa zelf gekeken moeten worden.

Deze 'kritische blik' is zeker aanwezig in *A European Television History*, in het bijzonder in het zevende hoofdstuk over 'television events' waarin de auteurs de lezer geen 'easy answers' beloven (p. 184). Onallegaagse televisie-'evenementen' zoals de televisieserie HOLOCAUST of het overlijden van Diana, Princess of Wales, vormen niet alleen de basis voor collectieve herinneringen, maar bevatten nationale, internationale en historische dimensies waardoor historici grensoverschrijdende vergelijkingen kunnen maken. Een evenement als bijvoor-

beeld het Eurovisie Songfestival bevordert aan de ene kant gevoelens van nationale eenheid, maar vergroot ook verschillen tussen landen in Europa (in Finland draagt bijvoorbeeld het feit dat dit land zich in een andere tijdzone bevindt hier al aan bij).

Ten slotte besteedt hoofdstuk 8 aan de hand van drie casestudies (Zweedse 'Housewife's Films' als alternatief voor commerciële televisie; een (vrij beknopte) uitwerking van de culturele impact van televisie op dagelijkse familieroutines in Milaan; en televisie en migratie in Spanje) aandacht aan de rol van televisie in het dagelijkse leven van televisiekijkers, en aan verschillen tussen nationale, regionale en lokale tradities.

In de conclusie (hoofdstuk 9) – waarin Bignell en Fickers op de diverse thema's en op hun werkwijze reflecteren – stellen de auteurs vast dat de Europese televisiecultuur vooral gekenmerkt wordt door 'unity in diversity' (p. 227, zie ook p. 151). Hoewel het werk in deze zin niet helemaal aan de belofte voldoet om de zogenaamde 'scare quotes' (p. 2) rondom het concept 'Europa' te verwijderen, is het juist een sterke eigenschap van het werk dat de complexiteit van het onderzoeksobject bewaard wordt. Vergelijkend onderzoek naar mediageschiedenis is nog steeds een uitzondering (p. 11), maar leent zich bij uitstek voor het medium televisie. Onderzoek op deze wijze brengt niet alleen diverse contexten bij elkaar, en voorkomt hierdoor een eenzijdig beeld van de geschiedenis, maar het medium televisie is ook op deze wijze gestructureerd. Zowel overeenkomsten als verschillen tussen diverse historische ontwikkelingen, plaatsen en periodes in de Europese televisiegeschiedenis worden aan de orde gesteld, waarbij de complexe verbanden tussen de onderzoeksobjecten Europa en televisie benadrukt worden.

Ondanks dat de gekozen casestudies wijdverspreid zijn (van Zweden tot Griekenland en van Wales tot Roemenië) geven de auteurs aan zich sterk bewust te zijn van een zekere West-Europese nadruk, en de hoop is dan ook dat dit werk verdere discussie en samenwerkingsverbanden zal stimuleren. Een belangrijke dialoog

is die tussen archiefbeheerders en televisiewetenschappers. De 'bijlage' (hoofdstuk 10) waarin een overzicht gegeven wordt van de ontwikkeling van Europese televisiearchieven en toegang tot audiovisuele bronnen voor historisch onderzoek, vormt een belangrijke bijdrage aan dit werk. De keuze om het aantal casestudies per hoofdstuk beperkt te houden, is, zeker voor een project met zo'n groot aantal medewerkers, origineel. Op deze wijze sluit *A European Television History* zich niet zozeer aan bij het groeiende aantal werken binnen de televisiewetenschap dat televisie vanuit een meer holistisch perspectief benadert,³ maar stelt eerder de vergelijkende analyse van representatieve momenten in de televisiegeschiedenis vanuit een Europees perspectief voorop. Het boek is (ondanks de veelvoud aan auteurs) zeer goed leesbaar en mag niet ontbreken in de boekenkast van studenten geschiedenis en media- en cultuurwetenschap, en van specialisten op deze onderzoeksgebieden.

Noten

1 J.A. Coleman & B. Rollet, *Television in Europe*, Exteter 1997; A. Smith & R. Paterson, *Television: An International History*, New York 1998; M. Hilmes, *The Television History Book*, Londen 2003.

2 De projecten *Video Active* en *EUScreen*, beide gesubsidieerd binnen het *eContentplus* programma van de Europese Commissie, hebben als doel om Europese televisiegeschiedenis en verschillende televisiearchieven binnen Europa beter toegankelijk te maken door middel van een digitaal portaal, en vormen een belangrijke bron voor vergelijkend onderzoek naar Europese televisiegeschiedenis. *Video Active: Creating Access to Europe's Television Heritage*, www.videoactive.eu (geraadpleegd 30 maart 2010); *EUScreen: Exploring Europe's Television Heritage in Changing Contexts*, www.euscreen.eu (geraadpleegd 30 maart 2010).

3 Zie bijv. H. Wheatley, *Re-viewing Television History: Critical Issues in Television Historiography*, Londen/New York 2007; J. Corner, 'Finding data, reading patterns, telling stories: issues in the historiography of television', in: *Media, Culture and Society* 25.2, 2003, p. 273-280; J. Jacobs, 'Television and history: investigating the past', in: G. Creeber (ed.), *Tele-*

Visions: An Introduction to Studying Television, Londen 2006, p. 107-115.

Berber Hagedoorn